

твенности по отношению к себе, группе, организации и государству – сложный вопрос, хотя ответ на него давали И. Кант, Т. Гоббс, Дж. Локк;

– увеличение пьянства и наркомании среди населения приводит к удельному росту группы людей, с начала не желающих, а потом не способных нести социальную ответственность.

Снижение социальной ответственности приводит к распространению таких явлений, как коррупция, преступность, информационная ложь, неуважительное отношение друг к другу, к закону, правам человека, безнравственного поведения. Мера социальной ответственности должна возрастать соответственно развитию общественных свобод, демократии, активности людей, их социального творчества, единства прав и обязанностей, но автоматически этого не происходит. По данным социологических исследований каждый третий студент в Украине хотел бы эмигрировать, то есть снять с себя ответственность за изменения в обществе, которое их не удовлетворяет. Формирование ответственности перед обществом, чувство патриотизма, гражданской активности, ответственность перед другими, совесть, стыд, чувство долга происходит в процессе нравственного воспитания, сопровождающегося социальным контролем и наказанием безответственности.

Список литературы: 1. Словарь бизнес-терминов. Академик.ру. 2001. [Электронный ресурс].– Режим доступа: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/business/20370>. 2. Э. Дюркгейм Социология. Ее предмет, метод, предназначение. М. 1995.– 352 с.

*Манойло Д.О.
м. Харків, Україна*

ІНСТИТУТ НЕОПАТРИМОНІАЛЬНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ЯК СКЛАДОВА СТРУКТУРИ УКРАЇНСЬКОЇ ВЛАДИ

В українських наукових колах все більше розповсюджується теорія неопатримоніалізму як специфіка пострадянських інверсійних держав і, зокрема, України.

На перший погляд, для пересічних громадян неопатримоніальні структури обертаються неможливістю потрапити у правлячі кола. Але якщо більш детально подивитися на цю проблему, то кожен громадянин, який має мінімальний капітал у вигляді посади в корупційній сфері або доступу до влади на місцях, прагне «поділитися» та передати цей капітал своїм нащадкам або близьким, закриваючи структуру від «зай-

вих» індивідів. Тобто прагненням більшості громадян, наближених до неопатримоніальних структур, є підтримка чинного положення речей.

Таким чином, кожному учаснику неопатримоніальних зв'язків вигідне таке положення речей і вони продукують неопатримоніальні структури на місцях, закриваючи доступ до будь-якої корумпованої структури.

Український дослідник О. Фісун виділяю такі принципи функціонування неопатримоніалізму:

1) політичний центр віддалений і незалежний від периферії, він концентрує політичні, економічні та символічні ресурси влади, одночасно закриваючи доступ всім іншим групам і прошаркам суспільства до цих ресурсів і позиціям контролю за ними;

2) держава управляється як приватне володіння (патримоніум) правлячих груп – носіїв державної влади, які приватизують різні суспільні функції й інститути, роблячи джерелом власних приватних доходів;

3) етнічні, кланові, регіональні та сімейно-родинні зв'язки не зникають, а відтворюються в сучасних політичних і економічних відносинах, визначаючи способи та принципи їх функціонування [1].

Так, для України характерна персоналізація влади, коли для політичної самоідентифікації має головним є не політичні програми, а особистість політичного лідера. Іншою ознакою неопатримоніалізму в Україні є клієнталізм, або патронажні відносини, – це означає розподіл посад, міністерських портфелів, пільг тощо здійснюється саме за цими критеріями. Наслідком таких відносин є високий рівень корупції, що нині є одним з найважливіших каналів досягнення політичних та інших цілей.

Особливої уваги заслуговує в даному питанні розгляд **великого бізнесу** як владного інституту, що контролює інформаційний простір, тобто має владу на громадською думкою, та спонсорує політичні партії. Останнє зумовлюється відсутністю інституту лобізму, що і продукує корупційні зв'язки. Так, депутатський мандат для власника великого бізнесу є не просто методом лобіювати свої інтереси, а і способом примножити свій капітал та отримати недоторканість.

Представники великого бізнесу, що інкорпоровані до системи влади, впливають на вирішення питань щодо приватизації, перерозподілу власності, оподаткування, ліцензування, експорту та імпорту. Вони настільки поєдналися зі владою, що мають місце факти кількаразової зміни державної посади на офіційного власника бізнесу і навпаки.

Постійна зміна і боротьба «генерацій», політиків, зв'язки на зразок «клієнтел», «лобізм» є формами політико-економічного тиску. Відбувається процес зміни поколінь. Цей процес має тенденцію до посилення, тому що бізнесові структури України мають ще «молодший код

генерації». Спільність «генераційної єдності» зумовила те, що політичні змагання тривають тепер у площині генерацій.

Неформальні інститути української влади представлені, насамперед, опозицією, яка хоч і представлена в різні періоди різними партіями, але сам факт її існування є стабільним, інститутом неопатримоніальних зв'язків та великим бізнесом, що інтегрується у владу. Систематичний вплив української опозиції здійснюється через блокування прийняття стратегічно важливих рішень, мобілізацію електорату та системне чинення опору владі за допомогою виведення з експлуатації технічних пристроїв для голосування. Неопатримоніальні зв'язки представлені українською клановістю за етнічними, регіональними, родинними ознаками. Бізнес, а саме представники великого капіталу абсолютно інтегровані в систему української влади і невід'ємною її частиною. Це характерна риса для багатьох пострадянських, африканських, азійських країн і пояснюється це певною стадією розвитку та незакріпленим у законодавстві інститутом лобізму.

Аналізуючи архітектуру українських владних інститутів, слід виділити як класичну тріаду формальних інститутів, до якої входять інститут президентства, ВР та Кабміну, так і велику впливовість неформальних інститутів влади, а саме, опозиції, великого бізнесу та неопатримоніалізму. Поділ владних інститутів ми провели за ознакою закріплення їх діяльності в чинному законодавстві. Якщо впливовість формальних владних інститутів постійно змінюється (внаслідок інституціонального дизайну) і панування в даній тріаді переходить то до ВР, то до президента, повноваження кожного інституту змінюються, то вражає абсолютна стабільність впливу неформальних інститутів української влади. Так, українська опозиція завжди була представлена лідерами, що мають високу підтримку та можуть мобілізувати свій електорат задля досягнення своєї мети. Найбільшим досягненням української опозиції можна вважати антикучмівську кампанію, яка згодом призвела до Помаранчевої революції і, як наслідок, значної кадрової ротації та зміни еліт. Також в Україні діють такі неформальні інститути як неопатримоніальні зв'язки та великий бізнес. Вони «забезпечують» клановість української влади та стабільність цієї клановості, яка за різних часів існувала за різними ознаками.

Також, в різні періоди історії незалежної України діяли інститути контр-сигнатури, імпичменту та розпуску парламенту, а окремі політичні партії використовували «гру в опозицію».

Окремо слід зазначити, що багато моментів, пов'язаних з діяльністю та повноваженнями інститутів влади свідомо не прописуються для

того, щоб мати простір вирішувати ті чи інші проблеми залежно від ситуації, а той чи інший інститут міг діяти на власний розсуд, самостійно трактуючи закони та Конституцію.

Список літератури: 1. Фисун А. Постсоветские неопатримониальные режимы: генезис, особенности, типология. 2. Павленко Р. Парламентська відповідальність уряду: світовий та український досвід. – К.: КМ Академія, 2002. – с. 208. 3. Мартинюк Р. Парламентська відповідальність Уряду в Україні: особливості нормативного регулювання // Право України. – 2008. – № 9. – С. 19–25.

*Moroz M.V., Laamanen R.V.
Varkaus, Finland*

SOCIAL RESPONSIBILITY OF THE ELDERLY: CONCEPTUAL SUMMARIZING OF THE ISSUE AND ITS CONTRADICTIONS

The issue of social responsibility in the system of value orientations of modern society is extremely important and significant for the development of the individual and in the context of social development at the state level. Given the diversity of manifestations of complex content, some areas of development found its immediate expression within several branches of scientific knowledge. Sustainability as a socio-political phenomenon, studied mainly within sociological scientific thought, while social responsibility as a category of socio-economic knowledge gained its development primarily within the competence of Economics. However, in our opinion, the greatest impetus for the development of categorical content of the social responsibility issue was done within the borders of psychological and pedagogical sciences, because within the competence of these areas of scientific knowledge manifestation, the most typical questions position the systems and social norms of society's and personal responses to their violation. Furthermore, among the main areas of manifestation of contents of objects and subjects of psychological and pedagogical knowledge, the issue of forming social norms and rules, as well as issues of identity formation as a subject of practical implementation and their social intentions is one of the backbone elements of an appropriate system of scientific knowledge.

The issues of social responsibility in the system of value orientations of modern society are constantly within range of scientific interests of researchers. Among the latest scientific-communicative activities, the topics of which were aimed at finding effective mechanisms of cooperation